IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBA FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

EDITUR: J. ORLANDO-SMITH

ru. 119 LULJU, 1949. Nru. 119

ILMA GĦAT-TISQIJA

(R. Biasini, *Direttur tal-Biedja*)

RIESAQ iż-żmien meta ħafna bdiewa li jikkultivaw ir-raba' bagħli jkunu jiħtieġu l-ilma sabiex ikunu jistgħu jsaqqu -imxietel tal-pastard u tal-kaboċċi u biex ibejtuhom. Kulħadd iftakar kemm kellhom jiġru l-bdiewa s-sena li għaddiet minabba l-iskarsizza ta' ilma li kien hawn, sabiex jaraw jiksbux i ftit ilma għall-koltivazzjoni tal-kaboċċi u tal-pastard. It-alba għall-ilma kienet kbira u dawk il-bdiewa li rnexxielhom iksbu tank kienu jgħoddu ruħhom b'ixxurtjati għalkemm forsi kellhom iħallsu l-flus it-tajba.

Il-miżergħa tal-pastard u tal-kaboċċi, għall-istaġun ta' wara, tibda -eqqel tas-sajf u meta kollox ikun xotta minbarra l-imkejjen li għandom is-saqwi u f'postijiet fejn għanhom il-kumdità biex fihom jista jinażen, bi kwantità, l-ilma tax-xita.

Jiġri allura li l-bidwi tal-bagħli jkun nħtieġlu jsib mnejn u lil min iġorrlu ilma meħtieġ għall-imxietel u biex ibejt il-pastard u l-kaboċċi li jkun sejjer żra'. L-ilma jsibu għand dawk li għanhom is-saqwi u l-maħżun tax-xita u l-ġarr ta' dan l-ilma jrid isir mill-ftit trukkjiet li għandhom it-tankijiet għal taposta biex jagħmlu dan ix-xogħol.

Għal ħafna raġunijiet li jifhimhom kulħadd l-ilma ma jistax jinbiegħ minn kull min ifettillu, iżda skond ir-regolamenti li ħarġu f'Awissu tas-sena li għaddiet, dawk kollha li jixtiequ jbiegħu minn l-ilma li għandhom għat-tisqija, jeħtieġ li jkollhom permess biex jistgħu jagħmlu dan, u dan l-permess jiġi mogħti lilhom billi jagħmlu applikazzjoni lill-Board ta' l-Ilma, fl-Uffiċċju ta' l-Ilma, il-Belt.

Hemm ħafna li dan il-permess ġa ħasbu għalih u jinsab għandhom u għalhekk jistgħu jaqdu lil min jitlobhom xi tank ilma. għandu bżonnu. Dawk li sa issa ġa ħarġilhom il-permess biex ibiegħu l-ilma huma dawn li ser insemmu:

Frans Vella, Ta' Xolxa, Nru. 45, Triq San Ġużepp, Ħaż-Żabbar.

Manwel Magro, Triq tax-Xoqqa, Triq Marsaskala, Ħaż-Żabbar.

Konsilju Bonnici, Ta' Kaċċa, Triq Ħal Tarxien, iż-Żejtun.

Manwel Vella, Tas-Sigarru, 3, Triq S. Leonard, il-Miżieb, Ħaż-Żabbar.

Grezzju Vella, Nru. 6, Triq il-Kappuċċini, Ħaż-Żabbar.

Nittamaw li ma' dawn l-ismijiet li semmejna nkunu nistgħu nżidu l-ismijiet ta' bdiewa oħra li jinsabu lesti biex ibiegħu ilma lil sħabhom u dawk li jġorru l-ilma jkollhom għadd ta' mkejjen aktar fejn jistgħu jaqdu lil min jitlobhom xi tank ilma.

Nieħdu din l-opportunità biex nistiednu lil dawk li huma armati biex iġorru l-ilma bit-tankijiet sabiex jibagħtu isimhom u l-indirizz tagħhom fil-Kamra ta' l-Informazzjoni tad-Dipartiment tal-Biedja, Nru. 53, Triq l-Isqof, il-Belt, biex id-Dipartiment tal-Biedja jkun jista' jqabbadhom mal-bdiewa, jew ma' sidien ta' ġonna, li jkollhom bżonn jinqdew bis-servizzi tagħhom għall-ġarr ta' l-ilma ma' tul is-sajf.

Qegħdin nagħtu dan it-tagħrif kmieni sabiex dawk il-bdiewa li jkunu jiħtieġu l-ilma għall-imxietel u biex ibejtu l-pastard u l-kaboċċi jaħsbu daqsxejn kmieni huma wkoll u ma jerġax jiġri dak li ġara s-sena li għaddiet, meta minħabba n-nuqqas ta' l-ilma li kellna rajna eluf ta' xtieli ta' dan il-prodott imutu, bil-konsegwenza ta' nuqqas kbir ta' pastard u kaboċċi li kellna fil-bidu tas-sena.

Bidwi għaqli ma għandux iħalli għall-aħħar nett, meta jara li xxuttalu kollox jibda allura jaħseb biex jikseb xi truck ilma. Jekk kulħadd iħalli għall-aħħar jista' jiġri li l-ftit trukkijiet li hemm għal dan is-servizz ma jkunux jistgħu jlaħħqu mat-talba li ssirilhom u minħabba f'hekk xi bdiewa jibqgħu mingħajr ilma. Kull min għandu fejn jaħżen għandu jaħseb kmieni billi jitlob xi tank ilma u jerfgħu għal waqt li jiġi bżonnu.

Jekk il-bidwi jħalli għall-aħħar tfixkil biss jista' jinqala' u ma jinqediex kulħadd.

Il-ħażna kmieni tista' ssir billi dawk li għandhom il-bjar jew ġibjetti ma jħallux li dawn jixxuttawlhom għal kolox. iżda malli jaraw li dawn il-bjar jew ġibjetti beda jonqoshom l-ilma, jibdew minn kmieni jitfgħulhom xi tank ilma sabiex iżommu fihom il-ħażna meħtieġa.

Nieħu pjaċir nagħti tagħrif aktar dwar il-ksib ta' l-ilma għat-tisqija bit-trukkijiet.

Nisel ta' Baqar Ġodda

SERVIZZI TA' TGĦAMMIR FL-GĦAMMIERI

IS-SBUĦIJA tal-Baqar u Gniedes li l-Gvern ġieb mill-Ingilterra, ġew imfaħħra minn kulħadd. Il-Gvern waħħal f'rasu li jrid itejjeb ir-razza ta' Baqar li għandna sabiex ikollna żjieda fil-produzzjoni tal-ħalib frisk u tal-laħam.

Meta -Baqar li għandna jitħalltu mal-Gniedes li ġieb il-Gvern mill-Ingilterra, huwa mistenni li ma' l-ewwel ġenerazzjoni jkun hemm żieda ta' minn 200 sa 300 gallun ħalib fis-sena. Din il-produzzjoni tkompli tikber fil-ġenerazzjonijiet ta' wara. Liema bidwi huwa daqshekk ibleh li ma jixtieqx itejjeb in-nisel li għandu billi jgħammar il-Baqar tiegħu mill-Gniedes Ingliżi?

Id-Dipartiment tal-Biedja beħsiebu li jżomm il-Baqar u l-Gniedes li ġieb mill-Ingilterra biex minnhom irawwem ir-razez puri, iżda minn barra dan, jara l-ħtieġa li n-nisel tar-razez li għadna jitjieb, u għal dan il-ħsieb jistieden lil dawk kollha li jrabbu -baqar sabiex huma jgħammru l-bhejjem tagħhom mill-Gniedes Ingliżi. Servizz li beda l-Għammieri, mis-27 ta' Ġunju.

Il-Gniedes li hemm l-Għammieri huma tlieta mill-aħjar razez. Ir-razza *British Friesian* hija magħrufa mad-dinja kollha għall-kwantità ta' ħalib li tagħti. Ir-razza *Ayrshire* tibqa' tipproduċi u żżid fir-razza sakemm ikollhom 15-il sena, u x-*Shorthorns*, minbarra li tagħti produzzjoni kbira ta' ħalib, tikber l-aktar malajr u terfa' ħafna laħam.

Dawk kollha li huma interessati fit-trobbija tal-Baqar jaqblilhom li jmorru huma stess l-Għammieri sabiex jaraw b'għajnejhom in-nisel ġdid li jrid idaħħal id-Dipartiment tal-Biedja fil-Gżejjer tagħna, u jieħdu t-tagħrif kollu dwar il-vantaġġi li jagħtu dawn ir-razez ġodda.

Il-ħlas huwa ta' nofs lira (10s.) għal kull servizz.

Tinsewx! Dawk kollha li jixtiequ jinqdew minn dan is-servizz li għalih il-Gvern nefaq ħafna flus, għandhom jieħdu l-baqar tagħhom fil-qasam tal-Gvern, l-Għammieri, il-Marsa.

F'Għawdex, gendus tar-razza Short Horn jinsab għall-kumdità ta' min jixtieq jgħammar il-baqar minnu, għand Wiġi Cassar, "Ta' Borġ", Qasam San Ġorġ, Kerċem.

L-Anemija fil-Majjali tal-Halib

(Dr. A. Cassar, B.Sc., M.R.C.V.S., B.V.Sc.)

TA' kull sena għadd kbir ta' majjali tal-ħalib jisfgħu mejta. Dan il-għadd hu tant kbir, li ħafna li jrabbu l-majjali ma jibqgħux irabbuhom aktar billi minflok li jaqilgħu ikollhom telf kbir mit-trobbija tal-majjali. Oħrajn flok li jrabbu l-majjali tal-ħalib huma stess, biex ma jitilfux flus minħabba l-qerda mnissla mill-anemija, jixtru l-majjali tal-ftama biex isemmnuhom.

Dan l-aħħar kont qed nitkellem ma' wieħed li soltu kien iżomm għadd sabiħ ta' majjali tal-għalla u meta staqsejtu x'kienet ir-raġuni li ma għadux irabbi l-majjali huwa stess iżda jixtri minn għand bdiewa oħrajn majjali ġa miftuma, huwa wieġeb li ma setax ikampa minħabba n-numru kbir ta' majjali tal-ħalib li kienu jmutulu. Bħal dan il-bidwi jinsabu ħafna oħrajn. Hemm uħud li tismagħhom igemgmu li minn boton ta' tnax jew erbatax-il majjal ma jirnexxilhomx isalvaw ħlief ħamsa jew sitt majjali biss. Dana jfisser li fit-trobbija tal-majjali tal-ħalib qed ikun hemm telf kbir ta' xogħol u flus.

IL-KAĠUN TA' KOLLOX

Il-kaġun ewlieni ta' dan it-telf kollu fil-majjali tal-ħalib, huwa l-Anemija, marda li titnissel minn nuqqas tal-ferru jew ħadid fid-demm tal-majjali żgħar. Din il-marda, minbarra li teqred għadd kbir ta' majjali żgħar twettaq ukoll ħafna ħsara oħra billi ma tħallix lill-majjali jiżviluppaw ruħhom kif imisshom u ġġegħilhom isiru suxxettibbli għall-mard ieħor.

Din il-marda x'aktarx li taħkem fuq il-majjali żgħar li jiġu miżmumin ġewwa l-kmamar u ma jitħallewx jitrabbew fuq il-ħamrija.

Ir-raġuni ta' din id-differena hija li l-ħalib tal-majjala li titrabba fil-kmamar ma jkollux ħadid biżżejjed u jekk il-majjali tal-ħalib ma jieħdux aktar ħadid minn x'imkien ieħor, dawna jimirdu u jmutu. Billi fil-ħamrija jinsab ħafna ħadid jew ferru, meta l-majjali żgħar jitrabbew fuq il-ħamrija huma jieħdu biżżejjed ħadid mill-ħamrija sabiex jagħmlu tajjeb għan-nuqqas ta' ħadid li jkun hemm fil-ħalib ta' ommhom, u b'daqshekk huma ma jmutux.

Il-marda ta' l-Anemija tibda tidher fost il-majjali xi ħmistax-il jum wara li jitwieldu, għalkemm kultant jiġri li tidher ukoll ftit granet biss wara li jitwieldu l-aktar jekk il-majjala tkun ġiet miżmuma fil-magħluq waqt iż-żmien tat-tqala u b'hekk ikollha nuqqas ta' ħadid meta l-majjali jitwieldu.

IS-SINJALI TAL-MARDA

Fil-bidu tal-marda l-ġilda tibda tisfar u l-majjali ma jibqgħux fuq ruħhom u jiġru bħal qabel iżda jgħażlu li joqogħdu ġo xi rokna. Wara ftit il-majjali jibdew jisilħu u minflok li jissoktaw jismnu jibdew sejrin lura. Il-majjali jibdew jaqtgħu nifishom mix-xejn, jitgeddsu ma' xulxin u jekk isibu xi tiben, jidħlu taħtu. Fl-aħħarnett il-ġilda tagħhom issir ta' lewn maħmuġ u l-majjali jmutu.

KIF TILQA' U TFEJJAQ IL-MARDA

La darba l-Anemija fil-majjali hija ikkaġunata minn nuqqas ta' minerali tal-ħadid, hija ħaġa naturali li jekk b'xi mod jew ieħor jingħata lill-majjali l-ħadid li jkun nieqes fil-ħalib ta' ommhom, il-majjali ma jimirdux u wisq inqas imutu.

Din il-marda tista' tiġi mfejqa billi:—

1) wara ħmistax-il jum li jitwieldu, il-majjali jinħarġu fuq il-ħamrija;

2) tingħata għax-xorb lill-majjali żgħar taħlita ta' uqija Parish's Food ma' kull pinta ilma;

3) kull majjal jiġi misqi, ġurnata iva u oħra le, kuċċarina minn taħlita ta' 3 drammi sulfat tal-ħadid u dramm wieħed sulfat tal-kupru ma' kull pinta ilma. Din it-taħlita għandha tibqa' tingħata lill-majjali sakemm jilħqu xahar.

Xi ħadd minn dawk li jrabbu l-majjali jista' jgħid illi ma jistax jagħmel dan billi din il-biċċa xogħol teħtieġ xi telf ta' żmien. B'danakollu jiena jidhirli li dan jista' jsir mingħajr ħafna telf ta' żmien u bi ftit ta' rieda tajba. Fuq kollox ma għandniex ninsew li kollox jitlob ftit telf ta' żmien sabiex jirnexxi. Uqija "Parish's Food" tqum madwar żewġ soldi biss u sservi għal ġurnata għal tmien majjali żgħar. Dana jfisser li jekk tagħti din il-mediċina għal xahar sħiħ, l-ispiża titla' biss sa erba' jew ħames xelini.

Lanqas ma titlef żmien wisq jekk tippreferixxi tagħti mit-taħlita l-oħra, jiġifieri li tisqi kuċċarina ġurnata iva u oħra le lil kull majjal. F'Malta u Għawdex il-biċċa l-kbira ta' dawk li jrabbu l-majjali ma jżommux aktar minn majjala wa[...] jew tnejn tal-għalla u għaldaqshekk [...] jistax ikolhom aktar minn daqs għo[...] majjal tal-ħalib biex jieħdu ħsieb[...]. Jekk dawn it-talin jirnexxilhom isal[...] ftit majjali aktar kull sena, milli k[...] jsalvaw qabel, ikun jaqbel lilhom u [...] sew lin-nazzjon kollha.

Dawk li jrabbu għadd kbir ta' ma[...] jkolhom xogħol aktar biex jisqu di[...] mediċina lill-majjali tal-ħalib iżda [...] irabbi kwantitajiet ta' majjali biex ja[...] l-għajxien tiegħu minnhom għandu jq[...] jekk irid li jirnexxi, jeħtieġlu jimxi [...] dan it-tagħrif li qegħdin nagħtukom [...] ma jagħmilx bħal dawk li jlestu l-k[...] mar għall-majjali mingħajr ma ja[...] għal biċċa għalqa, kollha ħamrija, [...] fiha jitilqu l-majjali meta jkun il-waq[...]

IL-MAJJALI FIL-QASAM TAL-GV[...]

Fil-Qasam tal-Gvern, l-Għammieri, [...] ta' kull sena qegħdin jitrabbew m[...] kbar ta' majjali tal-ħalib, mhux qed i[...] hemm telf ta' majjali tal-ħalib minħa[...] li qegħdin jittieħdu l-prekawzjonijie[...] semmejtilkom. Kull meta l-majjali [...] ġewx maħruġin fuq il-ħamrija, de[...] kien hemm telf kbir.

JISWA LIN-NAZZJON KOLLHA

Kull sena f'Malta u Għawdex jit[...]bew aktar minn 20,000 majjal; dan [...]ser it-trobbija ta' madwar 1,500 maj[...] tal-għalla. Jekk kull min irabbi l-maj[...] jirnexxilu jsalva biss żewġ majjali [...] ħalib iżjed minn kull boton bil-prekaw[...]nijiet li semmejna, fi Gżirijietna jko[...] mill-inqas 6,000 majjal aktar milli qe[...]din inrabbu, billi majjala jkollha że[...] ibtan kull sena.

B'6,000 majjal aktar ta' kull sena, [...] kunu nistgħu nesportaw il-majjar ba[...] mill-fatt li l-prezz ta' dan il-laħam i[...] jista' jorħos u fl-istess ħin, min irabb[...] majjali, jibqagħlu l-qliegħ li jistħoq[...] għat-taħbit tiegħu.

Fil-ħarġa tal-"Bidwi" ta' Awissu ħsiebna nxandru artiklu interess[...] ieħor ta' Dr. A. Cassar, dwar "It-Til[...] tal-Majjali".

AVVIZI TAD-DIPARTIMENT

SPARE PARTS TAL-MAKNI TAD-DRIS

Id-Dipartiment tal-Biedja għandu għall-bejgħ spare parts tal-makni tad-dris. Dawk kollha li huma interessati f'dawn li spare parts u jixtieq").u jixtru minnhom huma mitluba li jaslu sal-Qasam tal-Gvern, Għammieri, Marsa, fejn ikunu jistgħu jaraw dawn li spare parts u jixtru minnhom.

XITEL TAL-BRINĠIEL U TAT-TADAM

Id-Dipartiment tal-Biedja għandu għall-bejgħ kwantità ta' xitel tal-Brinġiel u tat-Tadam bix-xelin u nofs il-mija.

Min ikun jixtieq li jixtri minn dan ix-xitel għandu jasal sal-Qasam tal-Gvern, l-Għammieri, il-Marsa, mnejn ikun jista' jixtri x-xitel li jkun jeħtieġ bix-xelin u nofs il-mija.

NIEĦDU ĦSIEB ID-DWIELI

Minħabba t-temp li qed jagħmel akt[...] li l-marda msejħa Peronospera (Tba[...] fuq il-weraq) taħkem aktar fuq id-dw[...]li u twettaq ħafna ħsara. Kontra dan [...]mess hemm il-bexx bil-Kupru.

Infakkru wkoll li issa wasal iż-żmien [...] jingħata l-kubrit lid-dwieli billi l-għe[...] qed tal-għeneb qegħdin jgħaqqdu.

TAGħMIR TA' MOGĦO[...] U NAGĦAĠ

Mis-27 ta' Ġunju fil-Qasam tal-Gve[...] l-Għammieri, reġa' beda jsir it-tagħ[...] mill-Botbot Saanen u minn muntun E[...] Friesian.

Il-ħlas għal servizz mill-Muntun E[...] Friesian huwa ta' xelin u nofs. Is-serv[...]zi mill-Botbot Saanen isiru mingħajr [...] ebda ħlas.

SIGAR AKTAR

(Ġorġ Cousin)

L-EWWEL tempji tal-Missier ta' kollox kienu qalb is-siġar. Dawk l-ispettri ħodor, twal, li l-weraq tagħhom qisu qiegħed ilibisshom ta' l-akbar slaten, iressquk lejn ħolma ħelwa li ma tixtieq tqum qatt minnha, u taħt id-dell tagħhom tgħaddi s-siegħat titpaxxa bil-frisk li jagħtu u r-rieħa ta' saħħa li huma jarmu sakemm fl-aħħar jibdew iġegħluk taħseb li taħthom biss jinsab l-akbar hena ta' għixien fuq din l-art.

F'Malta ninsabu neqsin ħafna minn dana l-hena u kull fejn immorru, fuq din id-daqsxejn ta' Gżira, ma nilmħux għajr meddiet kbar ta' lat għeri mingħajr l-ebda ġibda u li jġegħlek tistmerru hekk kif titfa' [...]ħanejk fuqu.

[...]Ninsabu ferħana illi l-istqarrija li għa[...]l il-Gvern dwar il-fehma ta' siġar ak[...]r, ġiet milqugħa mill-approvazzjoni ta' [...]lħadd. Ujinħtieġu siġar aktar biex isebb[...]u l-artna. Siġar twal, dellin, iħarsu [...]n is-sema li juru l-ħajja u l-ġibda talqedem lejn is-sbuħija tan-natura u li [...]nu wirt ta' ħlewwa jekk mhux għal [...]llox għalina, għal dawk li jiġu warajna.

ĊARA FL-IMGHODDI

Snin ilu Malta kienet tħaddar aktar sa minn żmien il-Feniċi kellna għadd [...]ir ta' siġar tal-frott. Kienu ċ-ċirkostanli tefgħu lura din il-kultivazzjoni bħal[...]a huma l-assalti li kien ikollhom ta' [...]iss il-Gżejjer mill-pirati li dawn ġagħlil ħafna minn missirijietna jabbandu[...]w l-imkejjen 'il bogħod mid-difiża u [...]hekk il-boskijiet li kienu jeżistu f'Bur[...]arrad, il-Pwales, Għajn Tuffieħa, il[...] u l-Marsa kienu ġew abbandunau mitlufa.

B'danakollu kien għad baqgħalna bossiġar fuq l-għolja ta' Xiberras u agħriet Newija (fejn il-lum huma mib[...]ja l-Belt u l-Furjana), iż-Żejtun, Ħaż[...]bbar, Ħal Qormi, Ħal Lija, Balzan u 'Attard, kif ukoll Ħaż-Żebbuġ, is-Siġ[...]ewi u Għajn Mula. Il-Balluta kienet im[...]rrda ma' kullimkien u s-siġar tal-ħar[...]b u ta' l-arznu kellhom post ewlieni.

[...]ERDA TA' SIĠAR

Malli t-theddida tal-pirati naqset Mal[...] kienet reġgħet bdiet titfawwar b'kull varjetà ta' siġar, iżda ġara li għall-ħabta tas-Seklu XVIII inqalgħet talba kbira għall-qoton ta' Malta u minħabba f'hekk eluf u eluf ta' siġar taż-żebbuġ u taddwieli ġew meqruda. Jingħad li fl-inħawi ta' Ħaż-Żebbuġ mhux inqas minn 80,000 siġra taż-żebbuġ ġew meqruda u l-ġmiel ta' boskijiet ta' dawk l-inħawi saru għeri.

Ma' tul l-ewwel gwerra kbira, minħabba n-nuqqas ta' faħam, kienu qegħdin jiġu meqruda bosta siġar, meta allura l-Gvern intebaħ b'din il-ħsara u fit-22 ta' Novembru, 1917 ħareġ liġi sabiex iħares is-siġar. Iżda ħafna mill-ħsara kienet ġa saret u rridu nkunu aħna biex insewwu dak li qerdet ir-regħba.

X'QIEGHED ISIR

Minn kemm ilu li l-Gvern għamel l-istqarrija tiegħu għal siġar aktar ġew importati madwar 2,000 siġra taż-żebbuġ u xi elf siġra ta' varjetà oħra. Dan minbarra l-mijiet ta' siġar tal-ħarrub li għandna fl-imxietel tagħna flimkien malkwantità ta' Oleandri, Arznu, Ewkaliptus, Tamarix eċċ., eċċ.

Il-ħsieb ewlieni huwa li l-ewwel jimtlew il-mogħxa u l-blat. Il-ħofor fil-blat qegħdin isiru permezz ta' *compressors* u ġelatina għal xi ħames piedi fond b'xi ħamsa wiesgħa. L-esplużjoni mhux biss li tagħmel il-ħofra, imma biha l-qiegħ jixxaqqaq sabiex l-għeruq isibu fejn jimirħu u jinżamm kemm jista' jkun ilma.

HARRUB U ŻEBBUĠ

Ħafna mis-siġar li nżergħu sa issa huma tal-ħarrub u taż-żebbuġ. Dawn huma ħodor dejjem u jifilħu ħafna għall-irjieħ u għall-għatx. Għall-ewwel snin ikunu jinħtieġu kultivazzjoni tajba u jissaqqew regolari sabiex jilħqu jibnu pedament sod.

Kemm iż-żebbuġa kif ukoll il-ħarruba huma prodotti li aħna neħtieġuhom ħafna u għalhekk għad jistgħu jservuna. Issiġar qegħdin jiġu mħawlin b'mod sabiex jekk jista' jkun ma jitilfu xejn mix-xita li tinżel madwarhom u jinħażen fil-fissuri li jkollhom il-ħofor tagħhom.

Jalla l-proġett jirnexxi bis-sliema u f'dan il-waqt nagħmlu appell lil kulħadd, kemm lill-missirijiet u kemm lil dawk li jrabbu l-bhejjem, sabiex bit-tagħlim u tħabrik tagħhom jgħinuna ħalli nsalvaw dak li qegħdin inħawlu.

L-Esportazjoni tal-Patata

GHALKEMM din is-sena kien hemm xi ftit tad-diffikultajiet fl-esportazzjoni tal-patata, minħabba li l-istaġun kien daqsxejn imwaħħar, ninsabu hienja ngħidu li kollox għadda b'wiċċ il-ġid u l-prodott ġieb prezzijiet sodisfaċenti u wasal f'kondizzjoni mill-aħjar.

B'kollox ġew imsiefra 35,597 xkora patata, jew madwar 1780 tunnellata, imqassmin fuq dawn il-vapuri li sejrin insemmu. Mal-vapur 'Rinaldo', 4,221 xkora; mar-'Rustenburg Castle', 3,591; ma' l-'Algerian', 18,783; u mal-'Benvorlich' 9,002 xkejjer.

Kienet bil-ħidma tad-Dipartiment tal-Biedja li setgħet tiġi esportata din ilkwantità, billi wara ħafna taħbit irnexxielna niksbu estensjoni taż-żmien mill-Awtoritajiet Ingliżi, biex il-patata ta' Malta biss. setgħet tidħol fl-Ingilterra sa għaxart ijiem aktar milli kien permess li tista' tidħol patata minn pajjiżi oħra.

Nittamaw li għas-sena li ġejja, il-miżergħa tkun tista' ssir aktar bikri u b'hekk ikollna frott aktar imlaħħaq fiż-żmien li jista' jidħol fl-Ingilterra.

Minn tagħrif li waslilna sirna nafu li mhux biss illi l-prodott wasal f'kondizzjoni tajba iżda talli ma nqala' l-ebda tweġhir fuq il-kwistjoni tas-susa. Din l-aħbar għandha tagħti pjaċir lill-bdiewa u fl-istess ħin tiftħilhom għajnejhom li ma għandhomx għalfejn igergru, meta l-uffiċjali tad-Dipartiment jirrifjutaw xi truck li jkun wasal bis-susa fuq il-moll.

It-tgergir waħdani li wasal minn barra kien dwar il-piżijiet ta' l-ixkejjer. Kien hemm xkejjer li wiżnu madwar il-erba' u ħamsin ratal filwaqt li xkejjer oħra ġiebu 72 ratal. Dan għandu jissejjaħ nuqqas kbir ta' ħsieb fix-xogħol ta' l-esportazzjoni u jagħtina isem ħażin.

Jekk inħarsu lejn l-imballaġġ tal-prodotti li jiġu minn barra għandna niftħu għajnejna u nitgħallmu minnhom. Kollox isir bis-sengħa u f'imballaġġ uniformi li jħajrek tixtri.

Id-Dipartiment beħsiebu li għalli ġej jirrinforza r-regolamenti li jeżistu u ma beħsiebux iħalli li tiġi esportata aktar patata jekk mhux fl-ixkejjer ta' one cwt., jew 64 ratal. Dan qegħdin ngħidu millum biex ma jinqalgħux skużi meta jasal iż-żmien u kulħadd ikollu żmien minn issa biex jippreparа l-ixkejjer tal-64 ratal meħtieġa, jekk ikun irid li jingħata permess li jsiefer il-patata.

KAMRA TA' L-INFORMAZZJONIJET

Fid-Dipartiment tal-Biedja hemm il-Kamra ta' l-Informazzjonijiet li fiha jinsabu ġurnali, libretti (pamphlets), perjodiċi, rivisti, bullettini uffiċjali, rapporti mid-Dipartiment tal-Biedja ta' ħafna pajjiżi, kotba fuq kull tagħlim li għandu x'jaqsam mal-biedja, tjur, annimali, siġar u ħxejjex u tagħrif ieħor meħtieġ għall-bdiewa, ġenniena u dilettanti.

Min ikun jinħtieġ xi tagħrif għandu jasal sa dan l-uffiċċju li fih isib uffiċjali lesti biex jaqduh f'dak li jkollu bżonn.

Dawk li jkollhom xi diffikultajiet u ma jistgħux jaslu sa l-uffiċċju jistgħu jibagħtu jitolbu l-informazzjonijiet li għandhom bżonn bi-miktub u jkollhom tweġiba, bil-parir jew informazzjoni li huma jixtiequ.

TOQTLUHOMX!

FIL-MISRAH tar-raħal kien hemm tlitt itfal b'gaġġa f'idejhom li kien fiha żewġ għasafar tal-bejt, ipespsu u jiftħu ħalqhom, biex jibilgħu l-ħobż imxarrab bl-ilma li kienu qegħdin inewlulhom. It-tlitt itfal kellhom għors sħiħ u missierhom, bil-qiegħda fuq l-għatba ma' ġenbhom, jitpaxxa bihom jarahom jiddieħku u jaħqru lil dawk il-ħlejqiet li min jaf kemm ġid setgħu jagħmlu li kieku ġew mitluqa għal rieħhom biex igħixu minn fuq l-insetti u d-dwied li tant jagħmlu ħsara lill-uċuħ.

Malli l-għasafar imlew ħawslithom ma pespsux aktar u din l-istorja baqgħet sejra għal ħafna jiem, sakemm l-għasafar bdew inaqqsu kuljum mill-ikel li jnewlulhom u fl-aħħar itgħaxxew u kienu waslu biex imutu.

It-tifel il-kbir intebaħ bil-ħsara li kienu għamlu huwa u ħutu u ġietu ħasra, iżda kien tard wisq. Meta fetħilhom il-bieba baqgħu qishom ċapsiet mingħajr saħħa f'nofs il-gaġġa u għalkemm riedu jgħinu ruħhom bi ftit ikel ieħor, ma setgħux jiftħu aktar ħalqhom u baqgħu sakemm mietu.

Missier it-tfal qabadhom u tefagħhom fil-landa tad-demel. Ġimagħtejn qabel kien huwa stess li xxabbat mal-ħajt talbitħa biex ġieb il-bejta u taha lill-uliedu biex joqogħdu jilagħbu biha.

Bħal din il-ġrajja qasira jsiru eluf kull sena għall-ħabta ta' dawn iż-żmenijiet. Eluf ta' għasafar jiġu meqruda f'din ittaqbida ta' qerda bejn il-bniedem mingħajr għaqal u din l-imsejkna ħlieqa. Il-għasfur jiġi megħlub mill-malizzja u s-saħħa iżda fit-tul it-tellief ta' din it-taqbida huwa l-bniedem.

Bħal dawn iż-żewġ għasafar tal-bejt jiġu meqruda kull sena eluf ta' għasafar oħra. Għasafar illi l-għajxien u l-ħidma tagħhom hija l-qerda ta' għadd kbir ta' insetti li bihom hija miżgħuda l-arja.

Għad-dewha ta' sekonda naraw ukoll għadd kbir ta' rġiel armata bl-ixkubetta jisparaw fuq kull għasfur li jilmħu mingħajr ma jqisu nitfa għall-ħsara li qegħdin jagħmlu.

Il-biċċa l-kbira l-profitt li jkunu għamlu dawn il-*kaċċaturi* ma jkunx ħlief li jaqbdu għasfur daqs nitfa bi ftit għadam u għadd kbir ta' rix fuqu. Delizzju! Jgħidulek il-qattiela. Delizzju li ma jistgħux igħaddu mingħajru u minkejja li r-raba u s-siġar tagħna jiddewdu sa qaddishom, dan id-delizzju ma nistgħux naqtgħuh.

Iżda għad-dewha ta' dawn il-ftit ma għandhiex tbati l-kotra. Hawn ħafna delizzji li l-bniedem ma jiġix imħolli li jagħmilhom l-għaliex jekk iwettaqhom ikunu ta' ħsara għal ħaddieħor.

L-għasafar huma l-ħbieb tal-bniedem u ma għandhomx jiġu meqruda. Il-kapijiet tal-familja u s-surmastrijiet għandhom bit-tagħlim tagħhom inisslu f'qalb il-bniedem dik il-ħasra għal din il-ħlieqa li ma tagħmilx ħlief ġid.

Kunu ħanina. Xejnu r-rieda kiefra li tiġiklhom malli tilmħu għasfur u tisparawx.

Għal ġid ta' saħħitkom, ta' l-uċuħ tagħna u ta' artna tibqgħux twettqu din it-taqbida ta' qerda.

La toqtluhomx!

TAGHRIF U TAGHLIM

KARROTTI GHAT-TJUR

Il-karrotti huma tajbin ħafna għat-tj u għandhom valur kbir nutrittiv. It- ġieġ ma jħobbuhomx dejjem nejjin j dejjem misjurin u għa'hekk jaqbel li ftit karrotti jitqattgħu rqiq ħafna u oħrajn jitgħallew u jitgħaffġu mat-tag sida. B'danakollu qatt ma jkun jaqbel jintgħalfu karrotti lit-tjur b'rata ta' i jed minn 7% ta' l-ikla kollha.

BAJD TAĊ-ĊAQQUF

Il-bajd taċ-ċaqquf jiswa għal tliet aff rijiet differenti: a) Biex tipprova l-qr jaq bihom flok li tqiegħed bajd tajjeb bħ la prova; b) Sabiex iġġiegħel lit-tiġi ibidu fil-post li tkun tridhom ibidu fil u c) Biex taqta' minn fost it-tiġieġ vizzju li jieklu l-bajd.

TAHDITIET TA' NHAR TA' HADD lill-BDIEWA

Nixtiequ nfakkru lill-bdiewa fil-programm li qed jiġi mxandar ta' kul nhar ta' Hadd, mill-10 sal-10.30 ta' filgħodu. Dal-programm qed jiġi mxandar mid-Dipartiment tal-Biedja għalġid tal-bdiewa, dilettanti tal-ġonna u fjuri u għal dawk li jrabbu t-tjur u l-bhejjem sew bħala delizzju kif ukoll bħala negozju.

F'dan il-programm jingħata tagħrif u tagħlim tekniku minn Uffiċjali tad-Dipartiment u jinqraw avviżi ta' ħtieġa. Barra dan kollu, biex tinkiser il-monotonija tad-diskorsi jindaqqu bċejjeċ sbieħ lil min ikun qed jisma'.

TFAQQIS TAL-WIŻŻ

Ikun jaqbel wisq aktar li wieħed iqi għed il-bajd tal-wiżż taħt it-tiġieġa mil jħalli l-wiżża toqgħod qroqqa hija stess b'hekk taqta' mill-produzzjoni tal-baj wara l-ewwel tqegħida li tkun biedet.

KIF TAGHRAF SERDUK

Meta tqiegħed dudu kbir u ħaj għal ewwel darba quddiem il-flieles, l-għa wietaq jerġgħu lura safejn jaħsbu li jk nu meħlusin mill-periklu fil-waqt li s-sri dek jersqu għal fuq id-dudu sabiex jo servawh. Dan il-metodu meħud ma' si jali oħra nistgħu ngħarfu bih serdu minn għattuqa.

OTEG

Kulħadd jiftakar in-nuqqas kbir ta' bajd li kellna x-xitwa li għaddiet. B'dan il-metodu ġdid kulħadd jista' jerfa' għal żmien l-iskarsizza kull bajda żejda li jkollu billi jippreservaha bl-OTEG, metodu nadif, sempliċi u ekonomiku li bih il-bajd iżomm frisk għal aktar minn 11-il xahar. Bott ta' 4s. tippreserva bih 300 bajda. Jinxtara mingħand M.C. BORG CARDONA.

TWEGIB GHALL-MISTOQSIJIET

Lil Vincent Xiberras, minn B'kara: Il-Lumija li inti għandek hija marida bil-marda msejħa Aphis, u tista' tikkuraha billi tbixxha b'taħlita tal-piretru jew tas-sulfat tan-nikotina. Dawn il-mediċini tista' tiksibhom billi tasal wasla sa l-Uffiċċju tal-Patoloġija tad-Dipartiment tal-Biedja, Nru. 88, Triq il-Fran, il-Belt, fejn ifissrulek ukoll kif tinqeda bihom.

Lil C. Abela Hyzler, minn tas-Sliema: Milli jidher il-ħamiema tiegħek li kellha dabra kbira kaħla u demm magħqud ħabtet bis-saħħa ma' xi ħaġa iebsa. Din għalhekk ma hix marda. Iżda billi meta ftaħt il-ħamiema inti sibt il-fwied xi ftit bajdani, jista' jkun li l-ħamiema kienet marida bil-Coccidiosis. Din il-marda tittfejjaq bil-mistura li jisimha Sulphamezatine.

Lil Toni Cassar, miż-Żejtun: Inti tista' teqred il-briegħed minn fuq il-fenek billi tgħabbru b'xi insettiċida li ssib minnu għand kull spiżjar.

Lil Karmena Farrugia, minn Raħal Ġdid: It-tikek tad-demm fil-bajd tat-tiġieġ jitnisslu minn sforz fl-ovarju tat-tiġieġa. Dana huwa inċident li jirranġa ruħu waħdu; iżda jekk dan id-difett jibqa' sejjer għat-tul, ikun jaqbillek li toqtol it-tiġieġa u ssajjarha.

Lil Ġ. Camenzuli, minn Hal Qormi: Sabiex tnaqqas il-ġlied fost id-dundjani qis li tifred l-irġiel min-nisa. Sabiex tfejjaq il-marda ta' l-imħat, għamel soluzzjoni qawwija tal-permanganat u għaddas fiha ras kull tajra sakemm kważi tkun se tifga. Din il-biċċa xogħol jiħtieġ li ssir darbtejn kuljum.

Lil Joseph Briffa, minn B'kara: Minħabba li inti tixtieq taf ħafna affarijiet f'daqqa waħda dwar id-dwieli tiegħek, nixtieqn ngħarrfuk illi d-Dipartiment sejjer jibgħatlek tekniku dwar id-dwieli sabiex jispezzjona l-ġnien tiegħek u jfissirlek dak li jeħtieġ isir.

Lil Jos. Xiberras, mill-Hamrun: Fl-aħħar mistoqsija li għamiltilna staqsejtna jekk il-qxur f'widnejn il-fniek hux muzalz u jekk le kif jitfejjaq. Il-muzalz u l-qxur f'widnejn il-fniek mhumiex l-istess marda. Il-qxur f'widnejn il-fniek jitfejjaq billi tidilku bl-ungwent tal-kubrit.

Lil L. Nixon, minn Raħal Ġdid: It-tiġieġ tiegħek huma morda bil-ġidri. Għaddsilhom rashom darbtejn kuljum f'taħlita qawwija tal-permanganat.